

մա կը տեսնէր որ անոնք իրեն տիրողը Փրիդերիկոսին մայրաքաղաքին ալ տիրեր են : Երբոր զինուորը շիրմին վանդակապատ դուռը բացաւ, Վափոլէոն քանի մը աստիճան ալ վար իջաւ ու մօտեցաւ շիրմին, ու թեւերը ծալած կեցաւ, սկսաւ մտածել տասը վայրկեանի չափ . անշուշտ աշխարհիս ունայնու թեանը վրայ կը մտմտար, որ մեծ մարդիկ ալ ինչպէս ափ մը հողով կը ծածկուին, որ իրենց կենդանութեան ատենը կարծես թէ բոլոր աշխարհիս մէջ չէին մեկներ :

Ինչպէս ամէն մեծամեծ մարդկանց, նմանապէս մեծին Փրիդերիկոսի վերայ ալ շատ խելք սորվելու պատմութիւններ կը պատմուին որ հոս ամփոփելը դժուար է . առ այժմ երկու իրեք հատ մը դնենք որ իր վեհանձնութիւնը կը ցուցնեն :

Փրիդերիկոս օր մը տեսաւ իր ներքին պաշտօնեաներէն մէկը որ կտրիճ պատանի մըն էր, որ աթոռի մը վրայ անհանգիստ կերպով կը քննարկէր . քովը գնաց որ արթնցնէ, տեսաւ որ ծոցը թուղթ մը կայ՝ ծայրը դուրս ելած . կամացուկ մը թուղթը քաշեց, տեսաւ որ նամակ մըն էր որ ան կտրիճին մայրը գրեր էր, շնորհակալ ըլլալով որդւոյն՝ իր թողակին կէսը անոր խրկելուն համար : Աս տեսնելով զարմացաւ տղուն առաքինութեանը վրայ, և թղթին մէջ շատ մը ստակ պրէլելով՝ նորէն անոր ծոցը գրաւ : Երբոր անիկայ արթնցաւ, տեսնելով ծոցի ստակը՝ սկսաւ վախնալ . բայց թագաւորը զինքը միթեմարեց ու մօրն ու տղուն առատ եկամուտ մը կապեց :

Երբոր եօթնամեայ պատերազմը լմնցաւ, Փրիդերիկոս իր զօրքերէն շատը ետ ճամբեց . ասոնց զօրավարներէն մէկը շատ անգամ աղաչանք ըրաւ թագաւորին որ զինքը նորէն իր պաշտօնին մէջ հաստատէ . թագաւորը անոր աղաչանքներէն ձանձրանալով, հրամայեց որ մէյմըն ալ գայ նէ՝ իր դիմացը չհանեն : Բիւջ ատենէն թագաւորին գէմ գրուածք մը հրատարակեցաւ . և որչափ որ Փրիդերիկոս անհոգ կ'ըլլար աս բանիս, գրողն ալ աւելի լրբացաւ, ինչուան թագաւորը հրամայեց թէ ով որ իմացնէ իրեն ան բանը գրողը՝ յիսուն ոսկի վարձք պիտի առնու : Աերոյիչեալ զօրապետը օր մը պալատը եկաւ, ու թագաւորին իմաց ընել տուաւ թէ հարկաւոր բան մը ունիմ իրեն զուլցելու : Ելաւ թագաւորին գիմացը և ըսաւ անոր . «Տէր արքայ, դու մեծ վարձք խոստացեր էիր ան մարդուն որ քեզ իմացնէ ան թուղթը գրողը . ահա ես եմ անիկայ : Ինչպէս որ կուզես պատժէ զիս ու սպաննէ . միայն տուած խօսքդ պահէ, ու երբոր զիս մեռցնես՝ ան խոստացած ստակդ խորկէ իմ խեղճ կնոջս ու որք տղոցս » : Թագաւորը բարկացած, «Եղուտ գնա, ըսաւ, Սփանտաւ բեր-

դը, որ հոն տեսնես թէ թագաւորի գէմ բան գրողին վերջը ինչ կ'ըլլայ : — Հնազանդ եմ հրաւանիդ, տէր արքայ, ըսաւ զօրավարը . բայց ան յիսուն ոսկին չմոռնաս : — Երկու ժամէն էս կնկանդ կըխաւրեմ, ըսաւ թագաւորը . դուն առ թուղթն ալ առ, Սփանտաւ վերակացուն տուր, և ըսէ որ կերակրի նստելէն առաջ թուղթը չբանայ » : Զօրապետը ելաւ գնաց ան սոսկալի բերդը, և թուղթը վերակացուն յանձնեց . երբոր սեղանը լմննալով վրայ էր՝ վերակացուն բացաւ թուղթը, տեսաւ որ մէջը այսպէս գրած էր . «Սփանտաւ բերդին վերակացութիւնը կը յանձնեմ աս թուղթը բերողին, և ինքը շուտով գառնայ ու առնէ իր յիսուն ոսկին ու կնիկը . իսկ դու որ ան տեղին վերակացուն ես՝ ուրիշ պաշտօնի պիտի անցնիս քու հաւատարիմ ծառայութեանդ փոխարէն » :

Օր մը Փրիդերիկոս պալատին պատուհանէն նայելու ատեն կը տեսնէ որ խել մը մարդիկ մէկ տեղ ժողվեր ու պատի մը վրայ կ'պոցեցած թուղթ մը կը կարդան : Թագաւորին հետաքրքրութիւնը կը շարժի, ու ծառաներէն մէկը կը կանչէ, կըսէ թէ «Գնա նայէ սրահը կարգացածը ինչ է » : Ծառան կ'երթայ կը տեսնէ որ թագաւորին գէմ գրուածք մըն է . կուգայ իրեն իմաց կուտայ : Թագաւորը առանց այլայլելու ծառային կ'ըսէ . «Գնա ան թուղթը աւելի ցած տեղ մը կը պոցուր՝ որ ամէնքը գիւրաւ կարենան կարդալ » :

ԱՆԽԱՏԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պարայիմ ըստած չըէից վրայ համարօր
տեղեկութիւն :

ՉԻԷԻՑ ազգը ամէն տեղ ցրուած, բայց ամէն տեղ ալ իր մասնաւոր բնաւորութիւնները պահած է, և անոնցմով օտար ազգերուն խորշի ժողովուրդ մը սեպուած է : Սիայն Պարայիմ ըսուած ցեղը կայ որ թէպէտ քիչւոր է, բայց բնաւորութիւն ու սովորութեամբ շատ տարբեր է մեկալ չըբաներէն : Եւ Պարայիմները սուրբ գրքին միայն կը հաւատան, և անոր համար Պարայիմ ըսուած են . վասն զի Գարաբերայեցերէն գիրք կամ ընթերցուած ըսել է . ուստի չեն ընդունիր թալմուտը և բաբելոնեան գրուածքները՝ որ ուրիշ չըէից առջև գրեթէ աստուածաշնչին հաւասար կը սեպուին . անոր համար ալ չըբաներն ու Պարայիմները իրարու թը-

նամի են, ու ամենեւին մէկմէկու հետ խնամութիւն չեն ընէր :

Վարայիմները մէկալ Հրեաներէն շատ աւելի մաքրասէր ու միաբանասէր են . բնութեամբ աւելի քաղցր ու անկեղծ կ'երևնան, կերպարանքնին ալ աւելի տեսքով ու պարկէշտ է : Ս'աճառականութեան մէջ մէկալնեւրուն հաւասար՝ աչքաբաց են, բայց անոնց կծծութիւնն ու խորամանկութիւնը չունին : Եզունին տաճկերէն ու թաթարերէն է . գրուածքի մէջ ալ նոյն լեզուները կը բանեցընեն եւ բրայական գրով : Վարայիմներուն աւելի շատ գտնուած տեղերն են Եգիպտոս և Եհաստանի Սոլինիա ու Իթուանիա գաւառները . բայց աւելի շատոր ու անուանի են Ռուսաստանիները որ երկու հազարի չափ կը համրուին . ասոնց մեծ մասը Խրիմի Լիեզլէվէ ու Վիֆէ քաղաքները կը բնակին, մէկ մասն ալ ()տեսսա :

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ղմարիտ ազգասիրութեան խորհրդ :

ԲԱՐՈՅԱՆՈՒԹԻՒՆԸ այնչափ սիրելի ու պատուական բան է որ խիստ մեծ անզգամներն ալ կը ջանան առաքինի ըսուիլ . միթէ անով առաքինի կ'ըլլան . չէ . վասն զի « Եհուր փորձի ոսկին, և մարդ 'ի բովս տառապանաց », կ'ըսէ իմաստունը : Որչափ մարդիկ կան որ ազգասէր կ'ուզեն ըսուիլ, բայց անով միայն ազգասէր չեն կրնար համարուիլ . վասն զի ազգասիրութիւն ալ իրեն բովքը՝ իրեն նշանը ունի : Որն է աս նշանը : Եզգին համար աշխատիլ, բրտնիլ, տառապիլ, չարչարուիլ . ան բաւական չէ . ազգէն ամենեւին փոխարէն մը կամ գովեստ մը չ'ըսել : Են ալ բաւական չէ . իբր թէ ազգին փնաս ընելու համար աշխատած ըլլայիր՝ արհամարհուիլ ազգէն, նախատուիլ, հալածուիլ, երեսի վրայ մնալ :

Ով չգիտեր թէ մեծ կրակ է ասիկայ . անոր համար ալ քանիննր կան որ ասոր քովերը մօտենալուն պէս՝ խծուծի պէս այրեր փճացեր են : Ս'իայն ան մեծամեծ մարդիկը կը դիմանան աս կրակին, որ ասկէ աւելի սաստիկ կրակով վառուած են, այսինքն վեհանձն ազգասիրութեամբ, զուտ ազգասիրութեամբ, և ոչ շահասիրութեամբ կամ թեթեւամիտ փառասիրութիւն :

Հաւալի և միանգամայն գեղեցիկ օրինակ ունինք աս բանիս մեր երանաշնորհ Սարգմանիները . ցաւալի՝ ազգին վրայ նայելով, և գեղեցիկ՝ ան մեծամեծ անձանց ազգասիրութիւնն ու վեհանձնութիւնը մտածելով : Սեւ լու բան է սրբոյն Սովսեօսի Խորենացւոյ այրած սրտով գրած սրտաշարժ գանգատը, որ մեծին Տրդատայ ողբերգական մահը ակամայ կամօք պատմելէն ետեւ՝ կը ստիպուի աս վեհամեծ ծանր խօսքերը զուրցել .

« Եւ զի այսօրիկ ճմարիտ այսպէս, միթարես .
 » ցուք մերովք վտանգիւքս և մեք . զի եթէ ընդ
 » փայտ դալար զայս արարին, ասէ Քրիստոս,
 » իսկ ընդ չորն զինչ լինիցի : Արդ եթէ ընդ նրա
 » Աստուծոյ, և որք 'ի Թագաւորութենէ յաղագս
 » Աստուծոյ զինքեանս նուաստացուցին՝ այս է,
 » այլ զինչ մեր բանս առ Աստուծոյ յաղագս 'ի
 » ձենջ վտանգիցս, որոց վտանգք և աղքատութի
 » սեպհական է : Այլ սակայն ասացից . Ո՞ր դք 'ի
 » ձենջ Թոշակս յաղագս մեր . ով դք վարդապեւ
 » տացն մաղթանս . ով դք բան յօժարեցուցանող
 » կամ յորդորական . ով դք յերթալս մեր բեռնա
 » բարձս, ով դք 'ի գալն մերում հանգիստ, ով դք
 » տուն կամ օթանոց մեզ պատրաստեաց : Թողից
 » զայլն . զի և ոչ զլեզուս չարս և զապիտութիւնս
 » հանդերձ անտի փառամոլութեամբն և կատաղի
 » լեզուանութեամբն՝ սանձահարեցէք, այլ նիւթ
 » նոցա անմտութեան զձեր ուսումնատեացդ տա
 » լով բարս, բորբոքեցէք առաւել քան զհնոցն
 » Բաբելոնի » . Պապ՝ Բ :

Եսպիսի վեհանձն ու վշտահար ազգասիրաց յորդոր և միթարութի ըլլայ հետագայ յօդուածը որ Սոմաս անունով հռչակաւոր գաղղիացւոյն գրածն է Վարդեսիոսի ներբողին մէջ, և աս վեհամ հատուածը բոլոր նոյն մատենագրին գրուածքնեւրուն մէջ ամենեւին գեղեցիկն է :

1 Անտոն Թոմաս ճարտասան մատենագիրը մեռած է 1788ին :